

vigo

Interkommunalt selskap

RAMMEVERK FOR LOKALT GITT

SKRIFTLIG EKSAMEN

REVIDERT JANUAR 2023

Rammeverk for lokalt gitt skriftlig eksamen – LK20

Rammeverket for lokalt gitt skriftlig eksamen er oppdatert i tråd med de nye læreplanene, som trådte i kraft høsten 2020. Det skal brukes av oppgaveutviklere som lager eksamener etter nye læreplaner (LK20), og skal bidra til å styrke den metodiske kvaliteten på eksamen og sensur. Rammeverket er på overordnet nivå og ikke spesifikt for hvert fag. Kvalitetskravene til eksamen er tydeligere beskrevet enn før.

Rammeverket er dynamisk og vil bli revidert årlig.

Innhold

1. Lokalt gitt skriftlig eksamen i landssamarbeidet	1
2. Hva er formålet med rammeverket?	1
3. Hva sier forskriften om eksamen?	2
4. Læreplanen er utgangspunkt for det vi prøver til eksamen	2
5. Kvalitetskriterier for utvikling av eksamen	3
6. Retningslinjer for utvikling av eksamensoppgaver	4
7. Hvordan lage gode eksamensveiledninger til eksamen?	7
8. Hvordan kan vi styrke reliabiliteten i eksamen?	10
9. Oppsummering	10

Rammeverket vil endres i lys av erfaringene våre oppgaveutviklere gjør seg med å bruke det i samarbeid med fagansvarlige i fylkeskommunene og med Vigo IKS.

1. Lokalt gitt skriftlig eksamen i landssamarbeidet

Det går fram av forskrift til opplæringsloven §3-23 at det er skoleeier som har ansvar for å utarbeide eksamensoppgaver til lokalt gitt skriftlig eksamen. Fylkeskommunene har som skoleeiere inngått et samarbeid om oppgaveproduksjon og sensur for alle skriftlige lokalt gitte eksamener. Landssamarbeidet koordineres av Vigo IKS. Gjennom landssamarbeidet blir ansvaret for oppgaveproduksjon i de ulike fagkodene fordelt mellom fylkeskommunene. Fylkeskommunene rekrutterer personer fra fagmiljø i hele landet til oppgaveproduksjon og sensur. Dette samarbeidet har bidratt til at alle kandidater i Norge som tar en lokalt gitt skriftlig eksamen, vil svare på samme eksamensoppgave og sensureres på like vilkår. Siden kompetansemålene i læreplanen er felles for alle, og eksamen skal teste kandidatens kompetanse etter kompetansemålene, vil samarbeidet bidra til å sikre en lik og rettferdig eksamen og sensur for kandidatene.

Kvaliteten i eksamenssettene er viktig. Dette rammeverket og kommende eksamensveiledninger vil bidra til tydelige kvalitetskriterier for oppgaveprodusenter og sensorer. I tillegg samarbeider fylkeskommunene om opplæring og fagsamlinger for oppgaveprodusenter og sensorer.

Fylkeskommunene oppnevner minimum to oppgaveprodusenter, én kvalitetssikrer og én språkvasker/oversetter. I tillegg er det fagansvarlige i hver fylkeskommune som har et overordnet ansvar for kvalitetssikringen. Fagpersoner skal om mulig rekrutteres fra flere fylkeskommuner.

I sensur oppnevner fylkeskommunen sensorpar med fagpersoner som er oppnevnt som sensorer i eksamenssystemet (PAS). Det er de videregående skolene og eksamenskontoret som registrerer og holder à jour fagpersonregisteret i PAS. Dette gjøres før hver eksamensperiode.

2. Hva er formålet med rammeverket?

Dette rammeverket skal gi alle som lager eksamen hjelp til å utvikle eksamensoppgaver av høy kvalitet. Rammeverket beskriver først føringer for eksamen og kvalitetskriterier

for utvikling av eksamen. Deretter beskrives retningslinjer for å utvikle og kvalitetssikre oppgaver og vurderingskriterier.

Kvalitetskriteriene for eksamen er:

- validitet
- reliabilitet
- rettferdighet
- håndterbarhet

Beskrivelser av hva disse kriteriene betyr finnes senere i dokumentet.

3. Hva sier forskriften om eksamen?

Forskrift til opplæringsloven legger føringer for eksamen som må følges når vi utvikler og vurderer eksamen:

Sluttvurderinga skal gi informasjon om kompetansen til eleven, lærlingen, lære kandidaten eller praksisbrevkandidaten ved avslutninga av opplæringa i fag. (§3-14).

Eksamen skal vere i samsvar med kompetansemåla i læreplanen (§ 3-22)

Kompetansemåla skal forståast i lys av teksten om faget i læreplanen (§ 3-3)

Eksamen skal gi eleven eller privatisten høve til å vise sin kompetanse i så stor del av faget som mogleg ut frå eksamensforma (§3-22)

Ein eksamenskarakter skal vere uttrykk for den kompetansen kvar enkelt elev eller privatist viser på eksamen. (§3-22)

4. Læreplanen er utgangspunkt for det vi prøver til eksamen

En forutsetning for at eksamen skal kunne gi riktig informasjon om kompetansen til kandidaten er at oppgaveutviklerne bruker læreplanen, og lager en beskrivelse av kompetansen og det faglige innholdet som skal prøves. Denne beskrivelsen kaller vi et konstrukt. Konstruktet skal i utgangspunktet ligge fast og følge læreplanen, men kan justeres ved behov. Konstruktet vil, gitt de praktiske begrensningene som ligger i eksamensformen, være noe smalere enn den kompetansen som hele læreplanen og opplæringen legger opp til. Dette kommer også tydelig fram i forskriften, der det står at eksamen skal gi kandidaten mulighet til å vise kompetansen sin «i så stor del av faget

som mulig ut fra eksamensformen». Hvor stor del av kompetansen i læreplanen som prøves til eksamen kan variere, blant annet ut fra eksamensformen, tidsrammen og hvordan kompetansemålene er formulert i læreplanene (Udir-2-2020). Dette er en viktig diskusjon som må tas i det enkelte fag.

5. Kvalitetskriterier for utvikling av eksamen

Oppgaveutviklere og sensorer må sikre at eksamen og sensur er av god kvalitet og i tråd med kvalitetskriteriene under.

Reliabilitet (pålitelighet)

Reliabilitet handler om i hvilken grad vi kan stole på at eksamensresultatet gir et presist bilde av den kompetansen kandidaten viser på eksamen, og ikke andre faktorer som for eksempel sprikende vurderinger blant sensorene. Fordi eksamen har store konsekvenser for den enkelte, må reliabiliteten være så høy som mulig. Litt forenklet kan vi si at vi øker reliabiliteten ved å øke antallet oppgaver, utvikle tydelige vurderingskriterier og la sensorene vurdere oppgavene uavhengig av hverandre. Dersom reliabiliteten er lav, kan vi ikke si sikkert hva det er vi måler til eksamen.

Validitet (gyldighet)

Validitet handler om at resultatet på eksamen gjenspeiler den faglige kompetansen til en kandidat på en troverdig måte. Det betyr at oppgavene må være laget i tråd med beskrivelsen av kompetansen som eksamen er ment å måle, også kalt konstruktet. Oppgavene må også være innenfor beskrivelsen av fagets innhold, slik det er definert i læreplanen. En forutsetning for å kunne si noe om at en eksamen er valid, er at reliabiliteten er tilstrekkelig høy.

Rettferdighet

Rettferdighet handler om at oppgaver, vedlegg og lignende verken skal være støtende for enkelte grupper, eller utilsiktet favorisere en gruppe framfor andre grupper, for eksempel gjennom valg av tema, hvordan oppgavene er utformet, eller hvordan vurderingskriteriene er utformet.

Håndterbarhet

Håndterbarhet handler om at valg av oppgaver må være tilpasset tidsrammen for

eksamen og i tråd med tilgjengelige ressurser, for eksempel hvilke hjelpemidler kandidatene kan bruke på eksamen.

6. Retningslinjer for utvikling av eksamensoppgaver

Når dere lager oppgaver til eksamen, skal dere sikre at eksamen er mest mulig valid, reliabel, rettferdig og håndterbar innenfor de gjeldende rammene for oppgaveutviklingen. Overordnet skal kandidaten få vise kompetansen sin på flere og varierte måter. Oppgavesettet skal samlet sett representere det som er mulig å vurdere til eksamen i læreplanen, den kompetansen og det faglige innholdet som er beskrevet i konstruktet. Da må dere ta hensyn til retningslinjene for oppgaveutvikling som er beskrevet nedenfor:

6.1. Bruk flere oppgaver og oppgavetyper

Gjennom å la kandidater svare på flere forskjellige oppgaver der det er tydelig hvilke deler av kompetansen som blir vurdert, forsterker vi reliabiliteten og validiteten i eksamen. For å sikre dette, anbefales det i eksamener med åpne oppgaver å ha minimum tre oppgaver som utgangspunkt for å vurdere kandidatens svar. Valg av oppgavetyper henger sammen med hvilken kompetanse en ønsker at kandidaten skal vise. Det finnes to hovedkategorier av oppgaver til eksamen:

- åpne oppgaver der kandidaten skriver et eget svar
- lukkede oppgaver der kandidaten velger fra gitte svaralternativ

Åpne oppgaver der kandidaten skriver et svar er svært vanlige i eksamen. Et annet begrep for disse er «constructed response-oppgaver» (CR), dette for å markere at kandidaten konstruerer svaret selv. I motsatt fall er oppgavene lukkede med gitte svaralternativ (bl.a. flervalgsoppgaver), hvor kandidaten velger ett av flere alternativ. En åpen oppgave er å betrakte som en instruks til kandidaten: «Bruk faglig kompetanse for å utføre denne handlingen». Konkrete eksempler på slik fagkompetanse kan være en oppgave som skal prøve kandidatens yrkesfagkompetanse til å lage, løse og forklare oppgaver knyttet til praktiske situasjoner. Lukkede oppgaver der kandidaten velger ett av flere alternativ kalles også «selected response» (SR). Det mest kjente lukkede

formatet er flervalgsoppgaven som består av et spørsmål eller en annen instruerende tekst og vanligvis to til fire svaralternativ. Ett av alternativene er korrekt (den såkalte nøkkelen), og de andre alternativene fungerer som «distraktorer». Eksempel på dette ligger i det nye gjennomføringssystemet for eksamen og prøver. Det nye eksamens- og prøvesystemet har funksjonalitet for å lage både åpne og lukkede oppgavetyper.

Det er generelt vanskeligere og mer tidkrevende å lage lukkede oppgaver enn å lage åpne oppgaver. Gevinsten med lukkede oppgaver er at de kan prøve kandidatens kompetanse uten at skriveferdighetene påvirker resultatet. Kandidaten får vist sin kompetanse på flere oppgaver, og de kan skåres automatisk. Begge deler gjør resultatet mer pålitelig. Det må imidlertid vurderes nøye i hvert enkelt fag hvilken kompetanse i læreplanen som eventuelt kan egne seg til prøving gjennom denne typen oppgaver. Ved flervalgsoppgaver må en ta hensyn til følgende:

- En oppgave skal sette søkelys på ett aspekt av kompetansen.
- Alle oppgaver må være uavhengige av hverandre, dvs. at det ikke skal være mulig å svare riktig på en oppgave fordi en har svart riktig på foregående oppgaver.
- Oppgavene bør være så kortfattede og tydelige som mulig.
- Svaralternativ skal presenteres i logisk rekkefølge, for eksempel alfabetisk eller nummerert.
- Kun ett svaralternativ skal være korrekt.

6.2. Lag oppgaveinstrukser som er tydelige for kandidaten

Oppgavebestillingen må være forståelig for kandidaten og skal skrives slik at kandidaten ikke misforstår oppgaven. Det at oppgavebestillingen skal være tydelig, er ikke til hinder for at den kan være kompleks/sammensatt. Dersom det er forberedelsesdel til eksamen, skal det komme tydelig fram hvordan denne skal forberede kandidaten på utfordringer kandidaten kan møte på eksamen.

6.3. Lag en eksamen som er så rettferdig som mulig

Her er eksempler på hva en må passe på for å unngå at oppgavene kan misforstås, provosere, virke diskriminerende m.m.

- En eksamensoppgave kan utilsiktet favorisere jenter, og dermed bidra til at guttene skårer dårligere på samme eksamen.
- Unngå å benytte vanskelig setningsoppbygging og språkbruk (det inkluderer regionale ord eller faste uttrykk som en ikke kan anta er kjent for alle kandidater, f.eks. «å hoppe etter Wirkola»)
- Dersom fagets kompetansemål ikke legger opp til det, bør en unngå emner som kan favorisere visse elevgrupper f.eks. en spanskeksamen der alle oppgaver er knyttet til fotball
- Det er også viktig å sikre at der det introduseres sensitive tema, i fag der dette er relevant, blir dette gjort på en måte som ikke virker støtende på kandidater.

Oppgavene skal utformes på en slik måte at alle kandidater skal kunne ta eksamen. På denne lenken finner dere mer informasjon om universell utforming og brukervennlighet:

<https://confluence.udir.no/display/SDEPS/Universell+utforming+og+brukervennlighet>

6.4. Gi tydelig informasjon om tidsrammer og hjelpemidler

En overordnet ramme for lokalt gitt skriftlig eksamen er at den skal vare i fire eller fem timer. Eksamenstiden for det enkelte fag finnes i eksamensplanen. Det er viktig å spesifisere hvor lang tid en kandidat skal/bør/kan bruke på en oppgave, og hvilket omfang en oppgave må/kan ha. Slike tids- og omfangsfaktorer er en viktig del av instruksene fordi de skaper forutsigbare og trygge rammer for kandidaten. Disse faktorene påvirker også hva som er mulig å si om kandidatens kompetanse. Avhengig av hva en oppgave skal prøve, vil hjelpemidler og tilpasninger kunne påvirke hvordan svaret kan tolkes som et bevis på faglig kompetanse. Tilgangen til eller begrensninger i hjelpemidler til eksamen, bør begrunnes ut fra kompetansemålene i læreplanen, fagets egenart og nivå og eventuelle nye digitale oppgaveformat. Vurderingene må alltid ses opp mot gjeldende hjelpemiddelordning som rammer inn bruken av hjelpemidler på eksamen. Oppgaven skal bidra til at kandidatene bruker hjelpemidler på en hensiktsmessig måte for å løse oppgavene.

6.5 Kvalitetssikring av oppgavesett

Det er viktig å sikre at kvaliteten i oppgavesettene er god. Når en skal kvalitetssikre et digitalt oppgavesett må en passe på at de faglige vurderingene kan henge tett sammen med de tekniske valgene. Det er svært viktig at kvalitetssikrer oppdager eventuelle feil i oppgaver og oppgavesett. Det anbefales at kvalitetssikrer løser alle oppgaver i forhåndsvisningen som om en selv var en eksamenskandidat. Spørsmål som er nyttige å stille kan være:

- Måler oppgaven det den skal måle?
- Er oppgavene godt formulert og uten skrivefeil?
- Fungerer oppgavene slik det er ønsket?
- Er oppgavesettets innstillinger korrekte som f.eks. navigasjonsinnstillinger, informasjonssider og inndelinger.
- Er oppgavesettet universelt utformet.

I forfatterverktøyet finnes det sjekklister for faglig og teknisk kvalitetssikring samt for publisering av eksamensoppgaver. Disse finnes i mappen om brukerinformasjon. En kan også lese mer om kvalitetssikring av eksamensoppgaver ved å følge denne lenken: [Kvalitetssikring - Kunnskapsdatabasen - Confluence \(udir.no\)](https://www.udir.no/kunnskapsdatabasen/confluence/)

7. Hvordan lage gode eksamensveiledninger til eksamen?

Eksamensveiledninger skal utarbeides av oppgavenemdene og fagansvarlig i fylket som har ansvar for fagkoden. Veiledningen skal inneholde praktisk informasjon om eksamen og hvordan besvarelsene skal vurderes. De skal revideres årlig av oppgavenemdene og fagansvarlig for å sikre at informasjonen er korrekt i forhold til kommende eksamen. Frist for revisjon er 15. mars. Det vil utarbeides eksamensveiledninger i alle fag med oppmeldte kandidater i lokalt gitt eksamen til våren 2023. Veiledninger i fag det ikke er oppmeldte i skal utarbeides til første eksamen med oppmeldte kandidater. Alle eksamensveiledninger vil så snart de er ferdig publiseres fortløpende på www.udir.no.

Det er viktig at kandidater og sensorer er kjent med innholdet i veiledningen før eksamen og sensur. I fag med forberedelse skal en legge inn lenken til eksamensveiledningene i

forberedelsesdelen som kandidaten får. Det skal ikke lenkes til eksamensveiledningene i selve eksamensoppgavene.

7.1. Eksamensveiledningen skal gi tydelig informasjon om tidsrammer og hjelpemidler

Lokalt gitt skriftlig eksamen varer i fire eller fem timer. Eksamenstiden for det enkelte fag finnes i eksamensplanen, og skal skrives inn i veiledningen.

Avhengig av hva en oppgave skal prøve, vil hjelpemidler kunne påvirke hvordan kandidaten får vist sin kompetanse i faget. Tilgangen til eller begrensninger i digitale eller andre hjelpemidler til eksamen, bør begrunnes ut fra kompetansemålene i læreplanen, fagets egenart og nivå og eventuelle nye digitale oppgaveformat. Det skal fremkomme av eksamensveiledninger hvilke hjelpemidler og nettressurser kandidatene har tilgang til i eksamen.

I vurderingene av eksamensbesvarelsene må det alltid tas hensyn til hvilke hjelpemidler kandidaten har tilgang til under eksamen. Oppgaven må formuleres slik at kandidatene kan bruke hjelpemidler på en hensiktsmessig måte for å løse dem. Sensorene kan utføre plagiatskontroll ved sensur. Det er derfor viktig å oppgi kilder en benytter i besvarelsen.

7.2. Lag tydelige vurderingskriterier for hvordan et kandidatsvar skal vurderes

Det skal utvikles vurderingskriterier som favner alle deler av læreplanen som er mulig å prøve til en skriftlig eksamen (konstruktet). Kriteriene bør ikke ta for seg hvert enkelt kompetansemål, men være mer overordnet og baseres på noen sentrale vurderingsområder i faget. I en del fag kan det være aktuelt å ta utgangspunkt i kjerneelementene i faget, dersom alle disse kan prøves til skriftlig eksamen. Andre sentrale inndelinger som ivaretar helheten i faget, kan også brukes. Disse kriteriene skal så langt det er mulig være de samme fra år til år, og skal ikke ligge ved eksamensoppgaven. I tillegg kan det ved behov utarbeides oppgavespesifikke kriterier som kan presiseres i selve eksamenen. I selve eksamensoppgaven er det også viktig å spesifisere hvor lang tid en kandidat skal/bør/kan bruke på en oppgave, og hvilket omfang en oppgave må/kan ha. Slike tids- og omfangsfaktorer er en viktig del av instruksen fordi de skaper forutsigbare og trygge rammer for kandidaten. Disse faktorene påvirker også hva som er mulig å si om kandidatens kompetanse. I tillegg kan det være behov for å skrive inn oppgavespesifikke kriterier i selve

eksamensoppgaven. Det er i slike tilfeller viktig at kriteriene skal være til hjelp for kandidaten for å kunne besvare eksamensoppgaven best mulig. Det finnes flere eksempler på eksamensveiledninger på denne nettsiden: [Finn eksamensoppgaver \(udir.no\)](http://udir.no)

Arbeidet med vurderingskriterier til lokalt gitt skriftlig eksamen inngår i arbeidet med eksamensveiledningen for det enkelte fag. Mal for arbeidet med eksamensveiledningen og vurderingskriteriene finnes i det nye eksamens- og prøvesystemet.

Eksamensveiledning lokalt gitt skriftlig eksamen

Om eksamen
Praktisk informasjon
Hjelpemidler
Vurdering
Vurderingskriterier

Vurderingskriterier i fagnavnet

Oppgavenemnda skal benytte skjemaet under til å lage vurderingskriterier for eksamen i faget fag. Det er flere måter å lage disse på. Oppgavenemndene kan selv velge hvordan de vil kategorisere og beskrive kriteriene. Det anbefales å lese vurderingskriterier som er utarbeidet i andre yrkesfag, eks. DVG103 - Dyrefaget

Kategori	Karakteren 2 "lav kompetanse"	Karakterene 4 "god kompetanse"	Karakterene 6 "utmerket kompetanse"
	Svaret:	Svaret:	Svaret:

Karakteren 1 beskriver svært lav kompetanse og ikke består.

Forrige
PDF
Side 5 av 5
Neste

Bilde: Mal for vurderingskriterier

7.3 Sjekkliste for faglig kvalitetssikring av vurderingskriterier

Det er utarbeidet en sjekkliste med refleksjonsspørsmål for å sikre kvaliteten i vurderingskriteriene.

1) Grunnlaget for vurdering i fag er kompetansemålene i læreplanen i faget.

Kompetansemålene skal forstås i lys av teksten «Om faget» i læreplanen.

- Er det noen kompetansemål/deler av læreplanen som ikke er mulig å prøve til skriftlig eksamen i faget?
- Favner kriteriene alle kompetansemålene som er mulig å prøve til eksamen?
- Ivaretar kriteriene kjerneelementene i faget?

2) Kompetansedefinisjonen

Sikrer kriteriene at det er kompetanse i tråd med kompetansedefinisjonen i LK20 som vurderes?

«Kompetanse er å kunne tilegne seg og anvende kunnskaper og ferdigheter til å mestre utfordringer og løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger og situasjoner.

Kompetanse innebærer forståelse og evne til refleksjon og kritisk tenkning.»

3) Beskrivelse av kompetanse

- Er kriteriene en positiv beskrivelse av kompetanse? Det bør ikke være beskrivelser av mangler eller fravær av kompetanse.

4) Bruken av vurderingskriteriene

- Er kriteriene basert på dimensjoner som alltid vil bli prøvd til eksamen i faget, uavhengig av oppgaveutforming?
- Er kriteriene generelle nok til at de gir handlingsrom i utforming av eksamensoppgavene?

8. Hvordan kan vi styrke reliabiliteten i eksamen?

I oppgaveutviklingen kan vi bidra til høy reliabilitet bl.a. ved å bruke flere oppgaver og oppgavetyper, og ved å lage tydelige rammer for oppgaver og vurderingskriterier. Dette kan minske effekten av at sensorer ikke vurderer helt likt.

9. Oppsummering

For at eksamen skal kunne møte kravene til validitet, reliabilitet, rettferdighet og håndterbarhet, må oppgaveutviklingen gjøres ut fra den beskrivelsen dere har laget av kompetansen og det faglige innholdet (konstruktet). Dette skal være basert på læreplanen. Kandidatene skal ha mulighet til å vise kompetanse på flere og varierte måter, noe som innebærer at en eksamen må inneholde ulike typer oppgaver. Eksamen skal inneholde oppgaver som i størst mulig grad skal kunne løses av alle kandidater. Det er også viktig at eksamen legger til rette for at kandidatene skal kunne bruke tillatte hjelpemidler på en hensiktsmessig og sammenlignbar måte. I utformingen av eksamen må dere i tillegg sørge for at oppgavene ikke har innhold som kan oppleves støtende. Videre må dere sørge for at vurderingskriterier, antall oppgaver og

vurderingsprosedyrer bidrar til høy nok reliabilitet. I tillegg må eksamensveiledningen med vurderingskriterier gi god informasjon om eksamen og sensur. I arbeidet med å lage gode eksamensoppgaver, eksamensveiledninger og ved sensur er det viktig å sikre god validitet, reliabilitet, rettferdighet og håndterbarhet. I dette arbeidet er det mulig å pilotere eksamensoppgaver og eksamensveiledninger. Ved ønske om pilotering, henvend deg til ansvarlig fylkeskommune for mer informasjon.

The logo for Vigo, featuring the word "vigo" in a bold, sans-serif font. The letters "vi" are white, and the letters "go" are a vibrant lime green.

Interkommunalt selskap

KONTAKTINFORMASJON:

Kjølnes ring 30, 3918 Porsgrunn
post@vigoiks.no

www.vigoiks.no